

Ciril Kosmač

Življenjepis

slovenski pisatelj

* 28. september 1910, Slap ob Idrijci

† 28. januar 1980, Ljubljana.

Eden najboljših slovenskih novelističnih pisateljev. Oče je bil organist in pevovodja več pevskih zborov. Vsi v družini so imeli zelo dober posluš, razen Cirila. Šolo je obiskoval v Gorici in Tolminu, kjer je opravil malo maturo. Ker je sodeloval v organizaciji TIGR, je bil aretiran, a so ga oprostili zaradi mladoletnosti. Pobegnil je v Ljubljano, kjer je sodeloval pri različnih organizacijah in časopisih. Nato je odšel v tujino, kjer je deloval bolj politično. V Franciji je bil kot štipendist francoskega zunanjega ministrstva, v Parizu pa je delal na jugoslovanskem veleposlaništvu. Med vojno se je pridružil partizanom, po vojni pa je bil urednik Slovenskega poročevalca, Tovariša in dramaturg pri Triglav filmu. Od leta 1961 pa je bil član SAZU. Živel je v Ljubljani in kasneje v Portorožu, vendar pa je kljub vsemu ostal navezan na svojo dolino.

Dela

Pripovedna dela

- Medvejke (1981)
- Kamen in njiva, Pravljica o maku (1984)
- Pomladni dan (izdaja za mlade, 1996)
- V gaju življenja (izbor za mlade, 1972)

Kratka proza

- Sreča in kruh (1946)
- Smrt nedolžnega velikana (1952)
- Balada o trobenti in oblaku (1956-1957)
- Iz moje doline (1958)
- Tantadruj (1959)
- Sreča in lepota (izbor, 1973)

- Prazna ptičnica (1988)
- Tantadruj in druge novele (1995)

Kratek roman

- Pomladni dan (1953)

Posebnost pisanja

Kosmača uvrščamo v povojno slovensko pripovedništvo, in sicer v socialni realizem. V njegovih novelah je motiv smrti prevladujoč motiv. Najraje pripoveduje o rodni krajih, o stiskah in upanju, o sebi in ljudeh okoli sebe in o raznarodovalnih pritiskih tujcev, o dobrih, malih čudakih z velikimi srci, o drobnih srečah in velikih nesrečah. Pripoveduje z značilnim humorjem, reflektiranjem, fantastičnimi, grotesknimi in avdiovizualnimi prvini, slogovno mojstrsko in modernistično. Njegov miselni svet je zgrajen vertikalno, v razsežnostih domišljjskega sveta in ne v ravnini opisne resničnosti. Njegove pripodobne so zakoreninjene v naravnih zasnovah ljudske jezikovne kulture. Poigrava se z ritmičnimi lastnostmi stavka in obvlada zvočne odtenke jezika. Njegove metafore zvenijo znano, so preproste, a v sodobni književni besedi presenetljive.

Tantadruj

zgradba, književni prostor, književni čas.

Imamo okvirno in vloženo zgodbo.

- Okvirna zgodba: Kosmač se sprehaja po Piranskem pokopališču. Spomni se zgodbe o Tantadruju, ki mu jo je pripovedovala mati. Okvirna zgodba se odvija na začetku in na koncu.
- Vložena zgodba: Zgodba o Tantadruju.

Pisatelj nam zgodbo pripoveduje v zimski, vetrovni noči, ko se vrača iz Pirana. Sama zgodba pa se je odvijala v zimskem času, ko so še živeli hlapci, dekle, mašetarji,...

Jedrna zgodba: zgodba o sreči, svet norčkov, svet normalnih ljudi.

Pisatelj se sprehaja po Piranu ter se spomni zgodbe, ki mu jo je povedala mama, o norčku Tantadruju. Tantadruj je norček, ki je hodil po svetu z zvonci, zavezanimi na jermenčku. Značilno zanj je, da vsak stavek začne z Tantadruj. Zaljubljen je v Jelčico, hromo deklico, katera mu je spesnila najlubšo pesmico. Ima pa veliko željo: umreti. Njegovi prijatelji, s katerimi se največ družijo pa so prav tako norčki.

Tantadruj se vsake toliko časa spomni novega načina, da bi umrl, zato hodi k župniku po potrditev, ki pa je ne dobi. Župnik ima tega dosti, ter mu reče, da mora počakati, trpeti, preden pride do jame. Tantadruj je žalosten, vendar ne za dolgo, kajti posveti se mu, da se mora dati zakopati. Zbere prijatelje norčke in odidejo na pokopališče, Matic pa mu gre zvonit. To ni bilo najbolj pametno, saj pride cela vas gledat kje gori. Župnik mu jezen reče, da on sploh ne bo umrl, stražnik pa norčke razpošlje vsakega v svojo smer.

Osebe: Tantadruj, župniki, Hotejce, vaška skupnost, Lepi Pelegrin.

Tantadruj

bil je vaški norček, zelo majhen. Tantadruj so mu rekli, ker je vsak stavek začel z to čudno besedo.

Hotejcev Matic – Enaka Palica

Dela palice in hoče, da bi bila palica z vseh strani enaka. Stalno ponavlja za drugimi.

Tema, ideja.

Pisatelj nam nazorno nakaže, kakšni smo. Vse skozi opisuje norčka, v resnici pa misli nas, ki se imamo za normalne. Na koncu ugotovimo, da smo ubogi mi, ki se držimo vseh standardov. Vprašamo se lahko, kaj je torej normalno? Ljudje so pokroviteljski, brezbrizni do marginalcev, jemljejo jih bolj za šalo. Človek ne more najti sreče na tem svetu.

Slog: realistični, fantastične prvine, grotesknost, kontrasti, simboli.

Eksistencialistične prvine:

Človek čuti strah, tesnobo, obup, pa tudi nujnost svobodne moralne in življenjske izbire. Človek hrepeni po nedosegljivem, po vsem, kar nasprotuje hladnemu razumu, ki med ljudmi z zakoni gradi pregrade in jih tudi deli med pametne in nore. Primeri: Tipična eksistencialna prvina je Tantadrujevo hrepenenje po smrti. Toda vzpostavi se konflikt med družbo (župnik) in posameznikovo željo (Tantadrujeva želja po smrti). Le-ta mu ne dovoli izvršitve.

Realistične prvine:

Vsi junaki veselo-grenke povesti nimajo nadpovprečnih moralnih odlik. So neheroični, obremenjeni s splošnimi človeškimi potezami, napakami, včasih šibki, tragični, predvsem pa komični. Postavljeni so v kmečko podeželsko okolje, v katerem jim avtoriteto predstavljajo župnik in drugi vaščani. Realistično so opisane vloge posameznikov v družbi (župnik skrbi za moralno in duševno zdravje vaščanov, stražimojster skrbi za red in mir v vasi, "norčki" pa nevede zabavajo kmečke množice).

Fantastične prvine:

S pomočjo fantastičnih prvin je prikazana slikovitost konflikta med norčki in njihovimi stališči ter "normalno" kmečko množico. Življenje je prikazano v deformirani, popačeni podobi, ki je smešna in grozljiva hkrati. Tako življenje predvsem predstavljajo norčki s svojimi dejanji, s svojo podobo, npr.: Luka Božorno-Boserna je brez ene roke in ene noge, njegova predstava o gradnji hiš je prav tako "deformirana", saj govori o gradnji v zemljo. Tantadrujeva posebnost oz. fantastičnost je v nošenju tridesetih zvoncev okoli pasu ter v njegovem iskanju smrti. Išče tak način smrti, s katero se bo strinjal tudi vaški župnik. Zato mu smrti ne odobrava, če zaspi v snegu, kajti če zaspi v snegu, ne umre, ampak zmrzne. Prav tako tudi, če skoči z mostu v vodo, ne umre, ampak utone. Motiv sreče vsebuje fantastične prvine v tem, da je po Tantadrujevi zamisli sreča možna šele po smrti. Fantastične prvine odkriva simbolika, ki je skrita za dejanji ali besedami oseb, kot sta Rusepatacis in Matic Enaka Palica. Prvi na vprašanja neprestano odgovarja z besedami "repa in krompir", drugi pa struži palico tako, da bi bila na obeh koncih enako debela.